

Rekomendacje odnośnie walki z niską emisją dla miasta Gdańska

w imieniu Polskiego Alarmu Smogowego

Jakub Jędrak

1) Inwentaryzacja palenisk

Istotna jest inwentaryzacja palenisk - trzeba rozpoznać skalę problemu z którym chce się walczyć. Miasto musi dysponować dokładnymi, wiarygodnymi danymi o ilości różnych rodzajów urządzeń grzewczych spalających drewno (np. kominki, kozy) i węgiel (piece kaflowe, węglowe kotły C.O.), osobno dla każdej z dzielnic.

Jednak nie należy uzależniać realizacji Programu Ograniczania Niskiej Emisji (PONE) od zakończenia inwentaryzacji, jest to strata czasu. Lepiej zacząć wymieniać piece (i poprawiać jakość powietrza), równoległe prowadząc inwentaryzację. Potem ewentualnie trzeba będzie uwzględnić już wymienione piece na mapie inwentaryzacji.

2) Uchwała antysmogowa.

Nie ma co liczyć na skuteczne poradzenie sobie z zanieczyszczeniami z domowych pieców, kominków i kotłów bez jakiejś formy ograniczeń w stosowaniu paliw stałych (węgla i drewna).

i) Może to być, wzorem Krakowa, całkowity zakaz stosowania węgla i drewna (patrz: <https://bip.malopolska.pl/umwm/Article/get/id,1159347.html>).

ii) Może być to także rozwiązanie mniej radykalne: spalanie węgla i drewna w gospodarstwach domowych pozostaje dopuszczalne, o ile zarówno opał, jak i urządzenia grzewcze są odpowiednio wysokiej jakości.

Oznacza to, że urządzenia grzewcze muszą spełniać tzw. normy emisyjne - ilość szkodliwych substancji w metrze sześciennym spalin nie może przekraczać pewnych z góry określonych wartości. Takie rozwiązanie zostało zastosowane w woj. Małopolskim (poza Krakowem), wchodzi w życie w roku 2023. (patrz: <http://powietrze.malopolska.pl/antysmogowa/>)

iii) Możliwe jest też rozwiązanie pośrednie: w części Gdańska (na przykład tam, gdzie jakość powietrza jest najgorsza) całkowity zakaz, w pozostałej części narzucenie norm emisyjnych na urządzenia.

Uwagi:

- Konkretnie rozwiązania powinny być zawsze "szyte na miarę", czyli dostosowane do lokalnych uwarunkowań (np. do poziomu zanieczyszczeń, struktury zabudowy). Bez głębszej analizy trudno jest powiedzieć, jakie rozwiązanie jest w danych warunkach najlepsze.

- Wprowadzenie ograniczeń leży w kompetencjach Sejmiku Województwa, ale Prezydent Gdańska i Rada Miasta powinny o takie rozwiązania do Sejmik zawnioskować, zaapelować.

- Jakikolwiek ograniczenia muszą wchodzić w życie z odpowiednim horyzontem czasowym: nie wcześniej niż w kilka lat od przyjęcia uchwały, tak by dać władzom Miasta i jego Mieszkańcom czas na przygotowanie się (tak jak zrobiono w Krakowie i w Małopolsce).

- Nawet przyjmując rozwiązania mniej restrykcyjne, można wpływać na wybór nowego źródła ogrzewania, np. uzależniając poziom dotacji od efektu ekologicznego (czyli od tego, o ile zmniejszy się emisji szkodliwych dla zdrowia substancji albo gazów cieplarnianych po wymianie źródła ciepła). Na przykład, pompa ciepła lub kocioł gazowy powinny być dotowane znacznie bardziej niż nowoczesny kocioł węglowy.
- Dla urządzeń o dużym efekcie ekologicznym (gaz, pompa ciepła) poziom dotacji może zależeć także od kosztów eksploatacji (należy bardziej dotować rozwiązania tańsze w użytkowaniu).
- Priorytet powinno mieć podłączenie do sieci ciepłowniczej, gdziekolwiek jest to technicznie możliwe.
- Nie powinno być też możliwe uzyskanie dopłaty do rozwiązań emisyjnych (węgiel, drewno) tam gdzie jest dostęp do gazu lub sieci ciepłowniczej.
- Niezależnie od przyjętych ograniczeń (zakaz lub normy emisyjne), piece kaflowe w starych kamienicach oraz kotły węglowe w domach jednorodzinnych muszą być wymienione na inne źródła ciepła (żaden piec kaflowy ani ogromna większość kotłów nie spełnia żadnych sensownych norm emisyjnych).

3) Wymiana palenisk

- Działania powinny być możliwie szybkie.
- Powinno się w pierwszej kolejności wymieniać urządzenia grzewcze w lokalach mieszkalnych i budynkach użyteczności publicznej należących do miasta (w zasobie komunalnym).
- W pierwszej kolejności powinno się też przeprowadzić wymianę urządzeń grzewczych osobom najuboższym, w przypadku których dofinansowanie powinno być najwyższe (optymalnie 100% kosztów).
- W przypadku osób lepiej sytuowanych, dofinansowanie powinno być odpowiednio niższe.
- Ważne, by były to rozliczenie bezgotówkowe - mieszkańcy nie wykładają własnych pieniędzy. Powinna zostać stworzona pula firm, z którymi można podpisać umowę, firma się rozlicza z miastem.
- Wszystkie osoby wymieniające źródło ogrzewania powinny mieć też zapewnioną ze strony miasta pomoc przy załatwianiu niezbędnych formalności.
- Poza dofinansowaniem wymiany urządzeń grzewczych, w wielu przypadkach (np. w przypadku osób gorzej sytuowanych finansowo) konieczne jest też dofinansowanie termomodernizacji budynku.

Przyjęcie takiej strategii i zasad, jak naszkicowane wyżej, ma szansę pozwolić na uniknięcie niekorzystnej sytuacji, z jaką mamy do czynienia w Krakowie: z dotacji korzystają na razie głównie osoby sprawne, zaradne, i przeważnie zamożne, a niekoniecznie osoby najbardziej potrzebujące pomocy.

(Jak wyglądają szczegóły Programu Ograniczania Niskiej Emisji w Krakowie, patrz:

https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=167&sub_dok_id=167&sub=uchwala&query=id%3D20552%26typ%3Du . Wystarczy zobaczyć dokument o nazwie 6k1918.pdf)

4) Program osłonowy dla Osób najuboższych

-Polega na dopłacaniu do nowego, droższego nośnika energii. Np. jeśli ktoś zamienił piec kaflowy na ogrzewanie gazowe, Miasto dopłaca takiej Osobie odpowiednią kwotę do nowych, wyższych rachunków za ogrzewanie. W Krakowie odpowiedzialny za program osłonowy jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (patrz: <http://www.mops.krakow.pl/aktualnosci/2013/12/lokalny-program-oslonowy-zasady>).

(Nie chodzi tu więc o zwrot kosztów zakupu i instalacji nowego urządzenia grzewczego, o czym była mowa w pkt. 3, ale o przewidziane na lata dopłaty do droższego ogrzewania.)

-Program osłonowy jest **konieczny** z pkt. widzenia społecznego, czy wręcz moralnego, a także politycznego (jako **niezbędny** warunek wprowadzenia jakiegokolwiek uchwały antysmogowej).

-Program taki musi uwzględniać realne ceny nośników energii, tak jak to ma miejsce w Krakowie.

5) Uwagi o kosztach ekonomicznych walki z niską emisją

Nawet zakładając bardzo hojne dotacje dla wszystkich chętnych (co nie jest konieczne, patrz wyżej), koszt likwidacji kilkunastu tys. palenisk (zapewne tyle mamy ich w Gdańsku) to kilkaset milionów złotych. Z jednej strony, to duża suma, z drugiej - jest to koszt rzędu jednej średniej wielkości inwestycji drogowej. Dla porównania, koszt planowanej Zielonej Drogi (Zielonego Bulwaru) w Gdańsku to 2 miliardy złotych.

Budowę bardzo kosztownych inwestycji drogowych, przeznaczonych głównie do obsługi ruchu osobowego często uzasadnia się walką z zanieczyszczeniami powietrza. Jednak jeśli chodzi o poprawę jakości powietrza, każda złotówka wydana na wymianę ogrzewania przynosi nieporównywalnie większy efekt niż wydana na budowę nowych dróg w mieście. (Budowa nowych dróg w skali całego miasta prowadzi zresztą często do wzrostu emisji zanieczyszczeń i hałasu z powodu wzrostu całkowitego natężenia ruchu, i nie jest uzasadniona ani z punktu widzenia środowiskowego, ani społecznego).

6) Działania doraźne: kontrola palenisk pod kątem spalania odpadów

Kontrole takie, przeprowadzane przez Straż Miejską, powinny być w najbliższym sezonie grzewczym zintensyfikowane. Mają one pewien walor edukacyjny - pouczenie, czy groźba mandatu w wielu przypadkach skutecznie zniechęca do palenia śmieci.

Wskazane są także działania informacyjne, skierowane do mieszkańców Gdańska, mające na celu uświadomienie (lub przypomnienie) że spalanie odpadów jest bardzo szkodliwe dla zdrowia, w dodatku niezgodne z prawem.

Doświadczenie z innych rejonów Polski pokazuje, że bardzo cennym sojusznikiem w takich działaniach może być Kościół Katolicki – warto porozmawiać na ten temat z księżmi w poszczególnych parafiach, a najlepiej także z Władzami Kościelnymi. Poza uświadamianiem na temat szkodliwości spalania odpadów, na Śląsku i w Małopolsce kapłani zaangażowali się też szerzej w działania antysmogowe, mówiąc o problemie zanieczyszczenia powietrza, lub udostępniając ambony kościelne działaczom antysmogowym.